

תשעה באב

בכה תבכה בלילה

"מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים ... אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות ... רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: ראשונים שנתגלה עוונם - נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם - לא נתגלה קצם" (יומא ט' ע"ב).

ובהמשך: "אמר רבי יוחנן: טובה צפורן של ראשונים מכריסם של אחרונים. אמר ליה ריש לקיש: אדרבא, אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכויות - קא עסקי בתורה. אמר לו: בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים".

במדרש לסוף פרשת האזינו מובא: "בשעת הכעס, נתעלה וישב במרום מרומים, וצועקין ישראל ואין עונה להן, ובוכין ואם קולם נשמע, וגוזרים צום יושבין ומתפלשין בעפר, ומתכסין שקין ומורדין דמעות כנחלי מים, ובוכין מגדולים ועד קטנים, ואינן נשמעים. וכל כך למה? מפני שנאת חנם שהוא קשה מלפני הקדוש ברוך הוא מכל עוונות וחטאים שבעולם".

דורות הראשונים עמדו בנסיונות קשים ונכשלו בשלוש עבירות חמורות שהביאו לחורבן הבית, אך עוונם היה בגלוי ולא מתוך רצון פנימי, ועל כן ענשם היה בגלות של 70 שנה, אך דורות האחרונים למרות שעסקו בתורה וגמילות חסדים בגלוי, חטאם היה ביסוד האדם ובפנימיותו, השנאת חנם נבעה מקלקול המידות, ולכן שנאת חנם חמורה מג' העבירות, לפי שהשנאה בלב פנימה - לחזור בתשובה מהעבירות הקשות ביותר, קל יותר מליישר עקמומית שבלב, ולכן לא נתגלה קצם, כיון שעוונם לא תוקן.

המהר"ל מבאר את ההבדל בין שני החורבנות: "המקדש הראשון היה מיוחד במעלה, שהיתה בו השכינה ולפיכך חורבן שלו כאשר לא היה ראוי שהשכינה תשרה ביניהם ... אבל מעלת המקדש השני היה מחמת ישראל עצמם, ודבר זה כי ישראל הם המתאחדים על ידי בית המקדש שהיה להם ... ולא היה פירוד וחילוק בישראל, ומפני כך נחרב בעוון שנאת חנם שנחלק לבבם והיו מחולקים ולא היו ראויים למקדש".

יסוד קדושת המקדש הוא בכח אחדותם של ישראל, ועל יסוד זה סדר העבודה שגורם לשכינה שתשרה בתוכם. בבית ראשון נשמרו היסודות של אחדות ישראל בעבודה, ולכן נתגלה קצם בבנין הבית השני, אך חורבן הבית השני שנחרב בעוון שנאת חנם - נחרבו יסודות המקדש, ולכן לא נתגלה קצם - "ערו ערו עד היסוד בה".

כעין זה מצינו במדרש על הפסוק בעמוס: "הבונה בשמים מעליותיו, ואגודתו על ארץ יסדה", משל לארמון שהיה בנוי על גבי הספינה. כל זמן שהספינות מחוברות, ארמון שעל גביהן עומד, לפיכך נאמר 'הבונה בשמים מעליותיו' - אימתי כביכול כסאו מבוסס למעלן - בזמן שישראל עשויין אגודה אחת. וכן מובא בספר כד הקמח לרבינו בחיי: "שנאת חנם הוא חלוק לבבות, שדעות בני אדם משתנים זה מזה ואינן מסכימים לדעה אחת, וכל אחד ואחד יש לו דעת בפני עצמו ואין לחבירו יתרון עליו, ואין אחד מהם מכיר ערך מי שהוא גדול ממנו, אלא שרוצים להיות כולם ראשים, ובכן דעותיהם ולבותיהם חלוקים".

על הכתוב "ויפול על צווארי בנימין אחיו" הנאמר אצל יוסף בפגישתו עם אחיו, נאמר במדרש: "כשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא בבכיה, כך הקדוש ברוך הוא אינו גואל את ישראל אלא מתוך בכיה, שנאמר: 'בבכי יבואו ובתחנונים אובילים'". יוסף ואחיו סבלו שנות גלות קשות ויוסף כשנפגש עם אחיו מבקש לפייסם שנשלח למצרים כדי להחיות עם רב והפיוס נעשה בבכיה, שנזכרו במה שנראה להם רעה, והשמחה שהכל התהפך לטובה, כך בבוא הגאולה שתוכיח שלמרות הצער על העבר, הכל היה לטובה

תשעה באב

להחיות עם רב, וזה פיוס הבכי, ולכן נקרא יום תשעה באב מועד, כנאמר: "קרא עלי מועד לשבור בחורי", ואין אומרים בו תחינות ואין נופלים על פניהם, וקביעת היום לבכיה לדורות היא התקוה שיהפך היום לששון ולשמחה.

מקור: הרב יוסף זילברפרב שליט"א